

17.12.2020

Oikeusministeriö

OM:n lausuntopyyntö 4.11.2020, VN/24352/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

Oikeusministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa edellä todetusta esitysluonnoksesta. Ministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vanhusasiavaltuutetusta. Esitys perustuu pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan. Esityksen mukaan sen tavoitteena on luoda itsenäinen ja riippumaton viranomaisjärjestelmä, joka seuraisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja toisi havaintojaan sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Vanhusasiavaltuutetulla ei olisi toimivaltaa ratkaista yksittäistapauksiin liittyviä kanteluita vaan tehtävät painottuisivat seurantaan ja arviointiin sekä ennakkolliseen vaikuttamiseen. Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi seurata ja arvioida ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista ja seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Vanhusasiavaltuutettu tekisi aloitteita ja antaisi lausuntoja, laatisi ja teettäisi selvityksiä sekä julkaisisi raportteja. Lisäksi valtuutettu edistäisi tiedotusta ja välittäisi ikääntyneitä koskevaa tietoa, sekä edistäisi yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien toimijoiden välillä. Kyseessä olisi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä toimiva, mutta toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton viranomaisjärjestelmä.

Mikäli vanhusasiavaltuutteen virka perustetaan, tulee sen virkamiesoikeudellinen asema, kuten muidenkin valtuutettujen osalta, ottaa huomioon valtion virkamiesasetuksen (971/1994) 28 §:ssä. Valtion virkamiesasetuksen 28 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan tietosuojavaltuutetun, tiedusteluvalvontavaltuutetun, tasa-arvovaltuutetun, yhdenvertaisuusvaltuutetun ja lapsiasiavaltuutetun virkoja ei rinnasteta valtion virkamieslain 26 §:n 4 kohdan mukaiseen viraston päällikköön, eivät kyseiset valtuutetut näin ollen kuulu ns. valtion ylimpään virkamiesjohtoon.

Valtuutettujen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista säädettäessä on harkittava, missä määrin niitä olisi perusteltua yhdenmukaistaa keskenään. Nyt kelpoisuusvaatimuksista säädetään osin toisistaan poikkeavasti.

Esityksessä ehdotetaan, että vanhusasiavaltuutettu sijaitisi oikeusministeriön hallinnonalalla yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toimistoineen puolestaan toimii oikeusministeriön yhteydessä. Vanhusasiavaltuutettu olisi kuitenkin toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton viranomaisjärjestelmä.

tuutetun toiminta ei muuttaisi tai rajoittaisi myöskään yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa tai tehtäviä. Esityksen jatkovalmistelussa olisi mahdollista vielä arvioida, onko sillä merkitystä, perustetaanko uusi valtuutettu ja sen tueksi toiminto olemassa olevan toisen valtuutetun yhteyteen vai perustetaanko uusi valtuutettu ja sen tueksi toimisto suoraan oikeusministeriön yhteyteen. Molempia organisointimalleja on tällä hetkellä valtuutettujen osalta käytössä, mutta niiden ero käytännön toiminnan kannalta ei käy esityksestä ilmi. Jatkovalmistelussa on perusteltua myös yksilöiden vertailla organisointimallien kustannusvaikutuksia.

Esityksessä viitataan selvityshankkeeseen oikeusministeriön hallinnonalalla toimivien erityisviranomaisten, kuten valtuutettujen toimistojen tuki- ja hallintotehtävien mahdolliseksi uudelleen järjestämiseksi. Selvitys on parhaillaan lausunnoilla ja jatkotoimenpiteitä asian suhteen harkitaan oikeusministeriössä. Valtiovarainministeriön tulkinnan mukaan esitysluonnos vanhusasiavaltuutetusta mahdollistaa kyseisen kehittämistyön jatkamisen ja vanhusasiavaltuutetun ottamisen huomioon osana kyseisen selvityksen mukaista kokonaisuutta, mitä voidaan pitää hyvänä lähtökohtana jatkovalmistelulle.

Vanhusasiavaltuutetun toimintaan on julkisen talouden suunnitelmassa varattu vuotuisena kehysrahoituksena 500 000 euroa vuodesta 2021 alkaen. Esityksessä todetaan (s. 17), että vuoden 2021 osalta kulut olisivat kuitenkin pienemmät, koska kyseessä on vain osittainen toimintavuosi. Valtiovarainministeriö toteaa, että esitykseen sisältyvät kustannusvaikutusarviot ovat yleispiirteisiä ja täsmentämättömiä. Esimerkiksi selvitysten teettämisestä, julkaisuista, tilaisuuksien järjestämisestä, käännoksistä ja tulkkauksista sekä muista vastaavista palveluista aiheutuviin kustannuksiin olisi esityksen mukaan syytä varata noin 50 000–100 000 euroa. Vuoden 2021 toimintaan voidaan esityksen mukaan arvioida tarvittavan kokonaisuudessaan noin 300 000–400 000 euroa. Valtiovarainministeriö pitää keskeisenä kustannusvaikutusten ja niiden perusteiden täsmentämistä esityksen jatkovalmistelussa.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö,
budjettipäällikkö

Sami Yläoutinen

TIEDOKSI VM/BO/Klimenko, Inha, Taskinen
VM/KAO, VKO